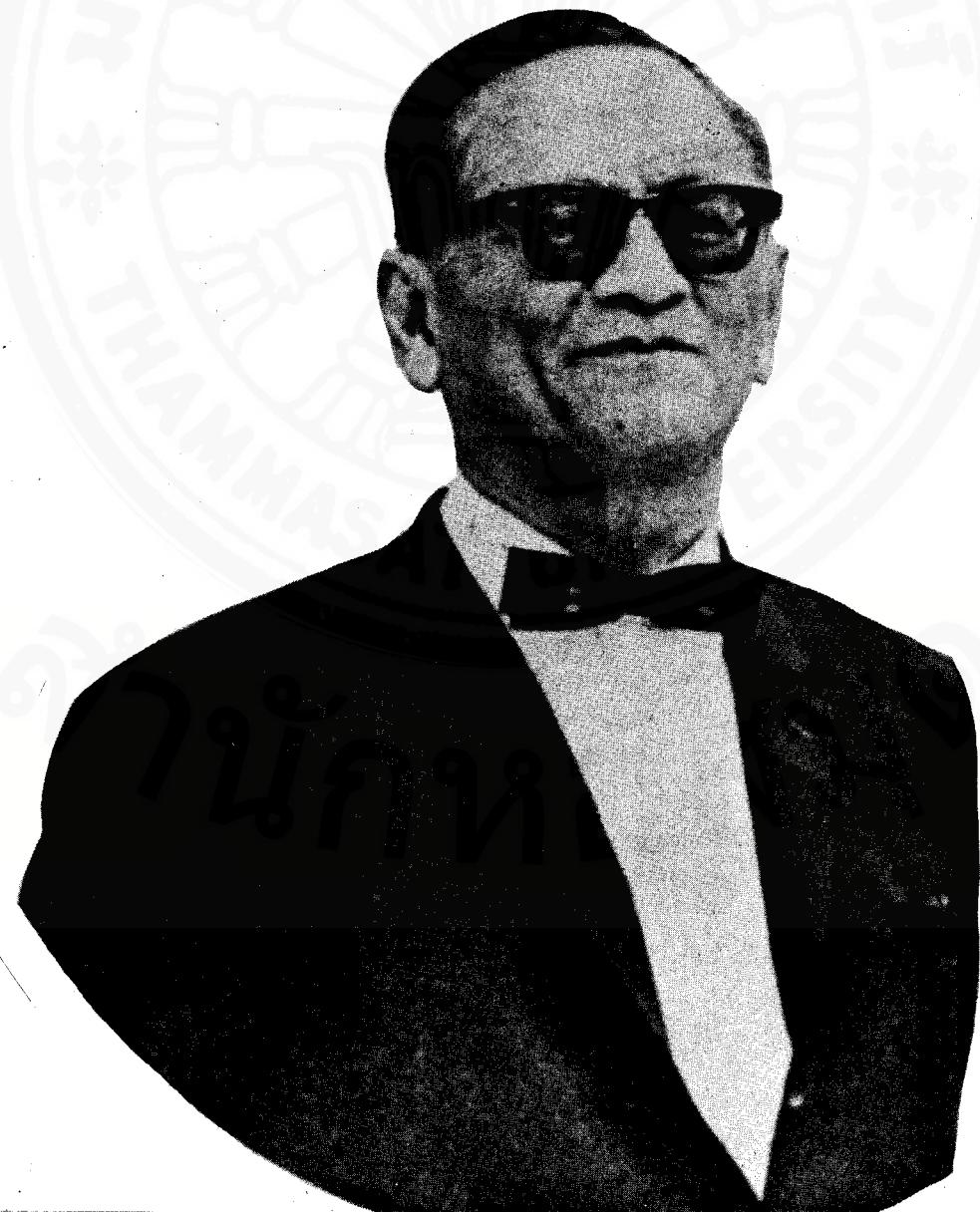

วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ ของ ศาสตราจารย์ รอง ศรียามานนท์

วรพิน ชัยรัชนกิริ

นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งนับว่าเป็นวิชาที่ว่าด้วยการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นรากฐานแห่งภูมิธรรม วัฒนธรรม อารยธรรมของโลก เป็นการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์รุ่นก่อน ๆ ที่ได้ปฏิบัติมา และเกิดผลปรากฏอย่างไรบ้าง นับได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานให้มนุษย์รุ่นหลังได้ใช้เป็นแบบแผน แนวทาง อุทาหรณ์ ในการกระทำการต่าง ๆ ทั้งในทางการปกครอง การตัดต่อสันพันธ์กับจักราชอย่างอื่น ให้ก้าวต่อไปผ่านพ้นช่วงอุบัติเหตุที่ป่วง ดังที่ อ. เชช ภาคร กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ ก็คือเรื่องราวอันต่อเนื่องกันของการ ให้ตอบระหว่างนักประวัติศาสตร์ กับหลักฐานข้อเท็จจริง เป็นการถูกเดียงระหัวงับบัน กับดีดที่ไม่สานสùด . . . เป็นการถูกเดียงระหัวงับสังคมในวันนักบุญเมื่อวานนี้ . . . เราจะเข้าใจบัญญัติ สถาบูรณะต่อเมื่อมองผ่านจากบัญญัตินั้น และเราจะเข้าใจบัญญัติ ได้สมบูรณ์เพื่อพระอัลฟ์ช่วยส่องทางให้ ดังนั้นบทบาทความคุ้นเคยส่องอันของประวัติศาสตร์ ก็คือ ช่วยให้มนุษย์เข้าใจสังคมในอดีต และช่วยให้มนุษย์ควบคุมสังคมในบัญญัติเดือนนนี้”。

นั่นคือ ประวัติศาสตร์จะให้ศันสนีย์ก้าวไปเกี่ยวกับพลังเคลื่อนไหวของบัญญัติ และเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจอันชาญฉลาดเรื่องการกระทำในอนาคต ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งใหญ่ของค่านิยม ข้อพูดพันข้อคิดคำนึงซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่า ควรแก่การเป็นมนุษย์ ประวัติศาสตร์จึงนับได้ว่านี่อีกพลังเป็นศาสตร์ที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจในมนุษย์และสั่งแวดล้อมรอบข้างตัว

ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงมีอยู่ด้วย และมิใช่สิ่งที่หลงเหลือมานา กอดดี แต่ประวัติศาสตร์คือการสร้างอดีตขึ้นมาใหม่จากประจักษ์พยานบางส่วนของอดีตที่ยังหลงเหลืออยู่ โดยมีนักประวัติศาสตร์เป็นผู้ทำหน้าที่ เสนอภาพประวัติศาสตร์ขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลที่หลักหลา ละเอียดแห่งกาลเวลา เข้าช่วยในการเขียนงานประวัติศาสตร์ และงานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ทั้งหลายจะเป็นสังก์กะทันหันให้เห็นถึงโลกทัศน์ ทัศนคติ และดงถึงสังเวร์และ

อิทธิพลที่มีต่อผู้เขียน เพราะถึงเหล่านี้จะปรากฏในงานของผู้เขียนประวัติศาสตร์เหล่านั้นจะโดยดังใจหรือไม่ดังใจก็ตาม

ในบทความนี้จะขอนำเสนอวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ไทยซึ่งขอเสียงและเป็นที่เคารพยกย่อง ก็คือ ศาสตราจารย์ ศยามานันท์ ซึ่งท่านเป็นผู้ททรงคุณวุฒิและวัยรุ่น เป็นอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ และเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ได้รับการศึกษามาทางด้านนี้โดยตรง ในบัญญัตินี้ ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการชำระบำรุงประวัติศาสตร์ไทย อันเป็นหลักประกันถึงเกียรติประวัติ และคุณค่าความดีของท่านที่มีต่อวงการประวัติศาสตร์ไทย

ภูมิหลัง

ในการศึกษาวิเคราะห์งานเขียนของผู้ใดก็ตาม การศึกษาถึงภูมิหลังของผู้เขียนนับว่าเป็นบัญญัติที่จะทำให้เราทราบถึงทัศนคติ แนวความคิด โลกทัศน์ หรือสังคมอีกพลังต่อการเขียนของผู้เขียนนั้นฯ เพราะภูมิหลังของผู้เขียนนับว่าเป็นสังกัดแห่งเรียน แต่เมื่ออีกพลังต่อการเขียนซึ่งไม่มากก็น้อย และการที่เราได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาตลอดจนสถานะและสภาพแวดล้อมของผู้เขียนนี้ จะทำให้เราสามารถประเมินคุณค่าของงานเขียน หรือทำการวิเคราะห์แนวการศึกษาและทัศนคติของผู้เขียนได้อย่างยุติธรรมมากขึ้น

ศาสตราจารย์ รอง ศยามานันท์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๔ (ต้นรัชกาลที่ ๖) ที่บ้านตระอกสาเก ถนนตะนาว อำเภอพระนคร กรุงเทพฯ บัตรรับราชการเป็นบุนนาคในราชสำนัก และได้ดำรงยศเป็น มหาอ-

- ๑ บทก่อตัวน้ำของชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ สุชาติ ตัวตัดศรี ในประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย,(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์สารนน., ๒๕๔๖) หน้า ๒.
- ๒ สมเกียรติ วันทด; “ประวัติศาสตร์:ศาสตร์ของแม่นม” ในสถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในบัญญัติ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑) หน้า ๕๖.
- ๓ เก็บความจากหนังสือ ศาสตราจารย์ ชุ่กุระอุกิย์ ศาสตร์ จพลาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานศึกษาจารย์(กรุงเทพฯ : ไทยพัฒนาพาณิช, ๒๕๐๕) หน้า ๓-๔.

มาตรฐานกุลศึกษาพิริยาแห่ง (รั่น ศยามานันท์)
มารดา ขอ คุณผู้อ่าน ศยามานันท์

การศึกษา ศาสตราจารย์ รอง ศยามานันท์ ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนเพลวินทร์ และเมื่อจบชั้นมัธยม ก็ หลังจากนี้ได้สอบซึ่งทุนกระทรวงศึกษาธิการไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศส ได้รับปริญญา B.A. Hons ทางประวัติศาสตร์ ได้รับ Diploma in Education (ประวัติศาสตร์ศึกษา) และ M.A. จากมหาวิทยาลัย เกมบร็อง ประเทศฝรั่งเศส และได้รับ Certificate d'Etudes Francaises จากมหาวิทยาลัยเกรโโนบลี ประเทศฝรั่งเศส ได้รับปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยบังกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๓ และได้รับปริญญาอักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (กิตติมศักดิ์) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบัน ศาสตราจารย์รอง ศยามานันท์ ได้สมรสกับ ม.ล. เข้า ศยามานันท์ มีทายาท ๒ คน คือ นางเรวดี วรรรณา ณ อุบลฯ และนายรุ่งฤทธิ์ ศยามานันท์ ปัจจุบันศาสตราจารย์ รอง, ม.อ.ย. ๑ ป.

การทำงาน ศาสตราจารย์ รอง เริ่มรับราชการ เมื่อ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยดำรงตำแหน่งเป็น อาจารย์ผู้ช่วยแผนกวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และท่านก็ได้รับราชการให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อยมาจนครบเกณฑ์ผลอย่าง มีผลงานให้กับ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตลอดมา เช่น

ป. ๒๕๔๗ - เป็นข้าราชการสามัญชั้นเอก ตำแหน่งอาจารย์เอก

- เป็นหัวหน้าแผนกวิชาภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์

ป. ๒๕๔๗-๒๕๕๒ เป็นเลขานุการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ป. ๒๕๕๕-๒๕๖๔ ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในระหว่างนี้ท่านก็ได้เป็นผู้ก่อตั้งแผนกวิชาบรรหารศึกษาศาสตร์และแผนกวิชาภาษาตะวันออกใน คณะอักษรศาสตร์ด้วย

ป. ๒๕๖๗-๒๕๖๒ เป็นผู้ทำการแทนอธิการบดี

นอกจากนี้ ท่านยังได้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางการบริหารฯ ตามด้านนั้น เช่น รองอธิการบดีฝ่ายปกครอง ทำหน้าที่รักษาการแทนกุมบดีคณะต่างๆ อาทิเช่น กุมบดีคณะศรีราชาสตร์ กุมบดีคณะรัฐศาสตร์ กุมบดีบังคับวิทยาลัย นอกจากนั้นยังเป็นผู้แทนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการทั่วประเทศ ที่จัดขึ้นในต่างประเทศ ฯลฯ ซึ่งกล่าวได้ว่า ตลอดระยะเวลาที่ท่านรับราชการที่จุฬาลงกรณ์นี้ ทางวิทยาลัย ท่านได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นอย่างมาก

ในส่วนที่เกี่ยวกับงานราชการพิเศษ ท่านได้รับการถูกเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่นเป็นประธานอนุกรรมการแผนกประวัติคริสต์ในกรุงเทพฯ สำหรับจังหวัดชั้นต่ำ เช่น พระยาภิชัย ฯลฯ เป็นกรรมการสภากาชาดไทย แห่งประเทศไทย สำหรับจังหวัดชั้นต่ำ เช่น พระยาภิชัย ฯลฯ เพื่อเป็นหัวลักษณะให้แก่ในเว็บไซต์ สำหรับจังหวัดชั้นต่ำ เช่น พระยาภิชัย ฯลฯ และงานที่เด่นมากในฐานะที่ท่านอยู่ในวงการประวัติศาสตร์ คือ เมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ไทยในกรุงเทพฯ ท่านได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการชุดนี้ โดยมีพระยาอ่อนนุานราชธนเป็นประธานคณะกรรมการ และท่านได้ดำรงตำแหน่งกรรมการในคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ไทยเรื่อยมา ซึ่งในขณะเดียวกันท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการในคณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ความคุ้มครอง จังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. ๒๕๑๒ ท่านก็ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ไทย และได้เป็นรองประธานคณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์

บังเอิญ ท่านดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ โดยได้รับแต่งตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ และได้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ โดยได้รับการแต่งตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖

คณะกรรมการทรง ๒ คณะ บนหน่วยราชการ นี้ฐานะขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี

ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ไทยนั้น เป็นคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยนัก

ประวัติศาสตร์กลุ่มเล็กๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยตรง งานเขียนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อาจจะเรียกว่าเป็นงานแบบกลาสติกโนราล์ มีผลงานออกมามากในรูปของวารสาร ชื่อ แมลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร และบอร์ดบล็อก (เรียกชื่อย่อๆ ว่า ป.อ.บ.) พิมพ์ออกบล็อก ๓ ครั้ง ในวารสารฉบับนี้ ศาสตราจารย์ รอง ก.ได้มีส่วนในการเขียนบทความต่างๆ ลงพิมพ์

เนื่องจากศาสตราจารย์ รอง ก.ได้รับราชการ และทำคุณงานความดีไว้มาก จึงได้รับผลตอบแทน คือ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังต่อไปนี้ คือ ประดิษฐ์มหัชจรี (ป.ช. เมื่อ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕) มหาวชิรเมธกุจ (ม.ว.ม. เมื่อ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕) และทุติยจุลจอมเกล้า (ท.จ. เมื่อ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕)

เมื่อพิจารณาดังภูมิหลังทางด้านชาติระบุจาก การศึกษาคืบหน้า ทำให้เห็นว่าสายสกุลศิริมานนนท์นั้น ว่ามีความผูกพันกับราชสำนักอยู่มาก ก่อตัวขึ้น ปิตาของศาสตราจารย์ รอง ก. บนชื่อนางค์ฯ เข้ารับราชการในกระทรวงธรรมการ กระทรวงมหาดไทย มีส่วนและมีบทบาทในการศึกษา แล้วเมื่อวันจลาท.๖ ทรงจัดตั้งกองเสือป่า ท่านก็ได้เป็นผู้สั่งแต่งตั้ง จัดการลูกเสือสยาม และได้ดำรงตำแหน่งนายกสภากลางจัดการลูกเสือสยาม และได้ดำรงตำแหน่งนายกบินสุดท้าย เป็นพระยาราชนุกูลวุฒิกัดพิริยะพาหะ (รุ่น ศบามานนท์) ปลัดทูลด่องภายในให้จอมพลและจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าพากนพะนครสวัสดิ์วรวินิต เสนานบดีกระทรวงมหาดไทย จนถึงวันที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๕๗๕ ซึ่งจากความผูกพันนี้

& อ่านเรื่องเกี่ยวกับคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ไทย ได้จากบทความของ ชาญวิทย์ เกษตรศรี “วิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย” ในประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๑๓-๑๔ และบทความของ แฉมสุข นุ่มนันท์ “ทักษะบางประการต่อคณะกรรมการชาระประวัติศาสตร์ไทย” ใน โลกลับนั้น สืบ ๔ ฉบับที่ ๔ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

& ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติของบิดาของศาสตราจารย์ รอง ก. พระยาราชนุกูลวุฒิกัด พิริยะพาหะ (รุ่น ศบามานนท์) อ่านรายละเอียดได้ใน ประวัติครุ, (กรุงเทพฯ : ครุสภาก, ๒๕๐๑) หน้า ๙๐๘-๙๑๕.

ตลอดจนสภาพแวดล้อม การศึกษา กิน้ำที่จะมีอิทธิพลต่อการเขียน การมองประวัติศาสตร์ ตลอดจนทัศนคติ และโลกทัศน์ของศาสตราจารย์ รอง มาก ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

ผลงาน

จากการค้นคว้าเกี่ยวกับงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง ทั้งในรปดองบทความ และหนังสือ เท่าที่ได้ค้นคว้ามาได้ มีดังต่อไปนี้

บทกวี

๑. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๑ เล่ม ๑,๒๕๑๐

๒. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๑ เล่ม ๒,๒๕๑๐

๓. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๑ เล่ม ๓,๒๕๑๐

๔. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๒ เล่ม ๑,๒๕๑๐

๕. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๒ เล่ม ๒,๒๕๑๐

๖. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๒ เล่ม ๓,๒๕๑๐

๗. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๒ เล่ม ๔,๒๕๑๐

๘. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๑ เล่ม ๑ - ๓, ๒๕๑๐

๙. บทความทั้งหมด กล่าวถึงประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาในแง่ของการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การติดต่อกันข้าม โดยศาสตราจารย์ รอง ได้แต่งร่วมกับผู้อื่น เช่น วิลาสวัสดิ์ นพรัตน์, พลโภดันเริ ลีบากุ

๑๐. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๑) ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๑ เล่ม ๑,๒๕๑๐

๑๑. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๒-๓) ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๑ เล่ม ๒,๒๕๑๐

๑๒. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๔-๖) ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๔ เล่ม ๑,๒๕๑๐

๑๓. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๗) ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๔ เล่ม ๒,๒๕๑๐

๑๔. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๘) ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๔ เล่ม ๓,๒๕๑๐

๑๕. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นเอกสารพื้นเมืองทางประวัติศาสตร์ ของชาวล้านนาไทยได้จารึกไว้ด้วยอักษรไทย-ยวน ที่ได้รับการแปลสู่ภาษาไทย เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระหว่างอาณาจักรล้านนาไทย อาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา

๑๖. พระยาราชกบีตัน ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๒ เล่ม ๑,๒๕๑๐

๑๗. พระยาราชกบีตัน ใน แหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๒ เล่ม ๒,๒๕๑๐

๑๘. พระบาราชกบีตัน เป็นชาติต่างประเทศซึ่งฟรานซิส โอลด์ นับบทเกี่ยวกับคนไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ได้ทำให้มีองค์ชายแตนทางให้ตัดเป็นของอังกฤษ จากการเริ่มนั่นด้วยการเข้า เร่องบนเอกสารที่เกี่ยวกับการค้าท่าศาลาจารย์ รอง ได้จากการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์

๑๙. บันทึกเรื่องสมัพันธภาพระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทย ในคริสตศตวรรษที่ ๑๑ ในแหล่งงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี บกท ๕ เล่ม ๑,๒๕๑๐ และบกท ๖ เล่ม ๑,๒๕๑๐

๒๐. เป็นบทความที่แปลมาจาก “บันทึกสมัพันธภาพระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยในคริสตศตวรรษที่ ๑๑” เป็นการแปลซึ่งเก็บความจากรายงานของสมາกน เอเชียแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น ที่เมืองโยโกฮามา โดย อี เอ็ม ชาเตา เป็นเรื่องของการติดต่อระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งมีปรากฏหลักฐานในสมัยพระนเรศวรมหาราช โดยญี่ปุ่น เข้ามาติดต่อขออุดนัติและบันคบศิลป นี้ห้องจากไทย และในสมัยพระเจ้าทรงธรรมก็มีการติดต่อทำพระราชในตระหัวใจโดยกุนของประเทศไทยญี่ปุ่นกับกษัตริย์ไทย โดยทางพระสุพรรณสาร และให้ราชทูตอัญเชิญไป

๑๙. ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ใน คณะกรรมการประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๘ เล่ม ๑-๓, ๒๕๑๗.

เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว ตั้งแต่สมัยสุโขทัย, อชุรยา และรัตนโกสินทร์ การเดินทางเข้าอุบลราชธานี โดยเฉพาะเรื่องราวและเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๕ การเสียดินแดนผืนชัย และบางส่วนของผังขาวของไทยให้ฝรั่งเศส

๒๐. ผลการตรวจสอบเอกสารของแฮร์ ปาร์ก (Harvey Park) ใน คณะกรรมการประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑๑ เล่ม ๑-๓, ๒๕๒๐

เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ของแฮร์ ปาร์ก ซึ่งเป็นผู้แทนอังกฤษได้รับมอบหมายให้เข้ามาเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญากับไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕ และได้รายงานให้กระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษทราบรายละเอียดในการดำเนินงาน

๒๑. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเรื่อง “ชาวชองลันดาในประเทศไทยในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗” ใน คณะกรรมการประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑๕ เล่ม ๑, ๒๕๒๓ เป็นบทความที่ศาสตราจารย์รองได้ตั้งข้อสังเกตบางประการจากหนังสือ *The Dutch in Seventeenth Century Thailand* ของ George Vinal Smith ซึ่งเขียนเกี่ยวกับชาวชองลันดาในประเทศไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ถึงสมัยพระพุทธราชา โดยได้เข้ามาตั้งบริษัทการค้าที่อยุธยา บทความนี้ ศาสตราจารย์ รอง พญาณกนกคำว่า ศึกษาสังเกต ข้อเท็จจริงบางอย่างที่ปรากฏในงานของนาย George Vinal Smith ว่า ส่วนใดไม่ตรงหรือผิดไปจากเอกสารของไทยหรือต่างประเทศอย่างใด โดยพญาณกนกคำว่า แก้ไขข้อมูลที่ต่างไปให้ถูกต้อง โดยแสดงความเห็นหรืออนุมัติหลักฐานจากหนังสือเรื่องต่าง ๆ มากถ้วนอ้างไว้

๒๒. เทานีเซนด์ ชาร์ส และเมืองไทย ใน ระบบความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอเมริกา (กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๑๕) กถาวดี เทานีเซนด์ ชาร์ส ซึ่งเป็นผู้แทนของสหรัฐอเมริกา เดินทางเข้ามาราชานิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพ พานิช และการเดินเรือ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เนื่องจากเห็นว่า เชอร์ จอห์น เบาริ่ง ผู้แทนอังกฤษประสนความสำเร็จในการทำสนธิสัญญาทาง

ในครึ่และพาณิชย์กับไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ อเมริกาที่ต้องการจะทำสนธิสัญญแบบสัญญาเบริ่งกับไทย เช่นกัน

หนังสือ

๑. A History of Thailand

กล่าวถึงอันกำเนิดของคนไทย การอพยพเคลื่อนย้ายของคนไทยมาสู่อินโดจีน การก่อตั้งอาณาจักรต่าง ๆ ของคนไทยในภาคสมุทรอินโดจีน การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย ความรุ่งเรืองของสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช การตอกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรอยุธยา เหตุการณ์สมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยา การก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา การเสียกรุงศรีอยุธยาของสหราชวงศ์ การก่อตั้งกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ การก้าวไปสู่ความทันสมัยในรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ เรื่องมาจนถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๕๓๕ การปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยชนิดสมัยรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร

๒. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาและพัฒนาสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึง แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งศาสตราจารย์รอง ได้แต่งร่วมกับ พลตรีดำนินร เดชะกุล และนางสาววิสาวดาวงศ์ นพรัตน์ เป็นการรวมบทความที่คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยทั้ง ๓ ท่าน ได้แต่งไว้ในวารสารແຫ່ງดิน นิตยสารของสถาบันศึกษา และการจัดการน้ำที่ต้องการให้เป็นแบบเรียนของนิสิตคณะอักษรศาสตร์

กล่าวถึงประวัติของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือ พระเจ้าอุท่อง ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี อิทธิพลถึงการขับไล่ของราชชัชช์ของราชวงศ์ต่าง ๆ ของอยุธยา เช่น ราชวงศ์อุท่อง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์พระร่วง การปกครอง การค้า เศรษฐกิจ สังคม การปฏิรูปการปกครองสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนารถ การทำสังคมระหว่างไทยกับพม่า ตลอดจนเหตุการณ์ก่อทัพ ชนะไปสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๑๑๒ พระอนามัยประปีชาสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การประกาศเอกราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ เมืองแครง การทำสังคมยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราช และเหตุการณ์ต่าง ๆ จนสิ้นสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

๓. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ฉบับร่าง ศาสตราจารย์ รอง แต่งร่วมกับ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิคุณ และ ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี

กล่าวถึง ประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้ คืนสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึงสันแหนดคืนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในเรื่องการปกครอง การสืบราชสมบัติ สถาปัตยกรรม ความเป็นอยู่ ศิลปวิทยาการ และขนบธรรมเนียมประเพณี

๔. ประวัติศาสตร์ไทยในระบบอนรัฐธรรมนูญ^๖

กล่าวถึงเหตุการณ์ทางการเมืองของไทย ดังเดิม สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๕๑๙ โดยคณะราษฎรสาบทุกอย่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุการณ์การยัดอำนาจการปกครอง ตลอดจนผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดตั้งรัฐบาลในระบบอนรัฐธรรมนูญเริ่มตั้งแต่รัฐบาลของพระยานโนปกรณ์นิติธาดา รัฐบาลของพระยาพหลพ朵พุทธเนษา การสร้างชาติและนโยบายชาตินิยมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประเทศไทยสมัยสงครามโลกครั้งสอง การเกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหาร ซึ่งมีมาตลอดตั้งแต่สมัย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งถึงสมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

แนวการศึกษาประวัติศาสตร์

ศาสตราจารย์รอง นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านประวัติศาสตร์ และเป็นนักประวัติศาสตร์อาชีพ เพราะได้ศึกษาได้เรียนมาทางด้านนี้โดยตรง อีกทั้งยังทำนาบทเป็นผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ ดังนั้นในบทความนูนของวิเคราะห์แนวการศึกษาประวัติศาสตร์ของท่านในฐานะที่เป็นนักประวัติศาสตร์อาชีพ ซึ่งพิจารณาในประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้

ก. ทัศนะการมองประวัติศาสตร์

จากการที่ได้ศึกษางานเขียนของศาสตราจารย์รอง จะเห็นได้ว่า แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของท่าน เป็นการเขียนที่เน้นในเรื่องข้อมูลมาก ขาดการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ ของเหตุการณ์สมัยนั้น ๆ และสรุปวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสาเหตุของ การเกิดเหตุการณ์นั้น และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่ได้นำเสนอมาใน เนื้อหาอนุมูลประวัติศาสตร์ที่เกี่ยว

ข้องและเน้นที่ตัวผู้นำ (ผู้นำ ในที่นี้หมายถึง ผู้นำทางในระบบอนรัฐธรรมนูญสิทธิราชย์ และผู้นำในระบบอนประชาธิปไตย) การบริหารประเทศและการปกครองของ

๖ หนังสือเรื่องนี้ ได้มีข้อความบางตอนที่ศาสตราจารย์ รอง เขียนพาดหัวว่า “การเมืองไทย” พนนงค์ อันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงและเกียรติภูมิของนายปรีดี ดังนั้นจึงมีการพ้องร้อง โดยนายปรีดีได้มอบหมายให้นายปาน พนนงค์ เป็นผู้ดำเนินการ และศาลได้ตัดสินคดีโดยให้เหตุการพิมพ์ข่าน่ายาแห้งหนังสือเล่มนี้ และจากมติชนวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ มีข้อความลงประจำคดีต่อไปนี้

“ประการ
คดีแพ่งระหว่าง
นายปรีดี พนนงค์ โจทก์ นายรอง ศยามานนท์ บริษัท
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
จำकัด จำเลย

ด้วยตามที่ข้าพเจ้าจำเลยที่ ๑ เป็นผู้แต่งหนังสือชื่อประวัติศาสตร์ไทยในระบบอนรัฐธรรมนูญ พิมพุทธินิเวศ พ.ศ. ๒๕๑๙ โดยจำเลยที่ ๒ เป็นผู้พิมพ์ และจำเลยที่ ๓ เป็นผู้พิมพ์โฆษณาข่าน่ายาแห้งหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าจำเลยขอประกาศความจริงให้ทราบทุกคนว่า

๑. หนังสือเล่มนี้ข้อความคลาดเคลื่อนต่อความจริงในตอน เพราะจำเลยอาศัยข้อมูลซึ่งจำเลยได้รับบอกเล่ามาจากบุคคลอื่น

๒. บัดนี้ โจทก์ได้แสดงเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไว้ต่อศาล ซึ่งจำเลยทั้ง ๓ ได้ตรวจสอบและยอมรับว่า โจทก์เป็นรัฐบุรุษอาวุโสซึ่งรับราชการมาโดยตลอดด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จริงก็คือต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เป็นที่เห็นประจักษ์อันคงคำรับไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ตามพระบรมราชโองการอย่างกระหึ่ม ฉะนั้น จำเลยจะไม่พิมพ์หนังสือที่พาหดังกล่าวซ้ำอีก

นายรอง ศยามานนท์ จำเลยที่ ๑ บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด จำเลยที่ ๒ บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด จำเลยที่ ๓ หมายเหตุ ข้อความตามประกาศฯ ดังนี้ “เนื่องด้วย กับที่ได้ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันมติชน เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๒ ถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๓ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๒๒ ถึงวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๓”

ผู้นำ นั่นคือ กล่าวไว้ว่าเป็นการมองประวัติศาสตร์ด้วย
ทฤษฎีมนุษย์ (Great Man Theory) ที่ว่า มนุษย์ของ
มหาภูรย์มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทิศทางของประวัติ-
ศาสตร์ การดำเนินเรื่องซึ่งเป็นการบรรยายเหตุการณ์และ
ผลของการกระทำของมหาภูรย์นั้น ๆ กล่าวคือ

การเน้นบทบาทพระมหากษัตริย์

เมื่อพิจารณาดูก็มีหลักของท่าน จะเห็นได้ว่าสาย
สกุลศามานนั่นคือ ไม่ใช่กับราชสำนักอยู่ก่อนข้าง
มาก ดังนั้นจึงนำที่จะมีอิทธิพลต่องานเขียนของท่านใน
แบบที่จะยกย่อง หรือมุ่งการเขียนไปที่ผู้นำ ให้ความ
สำคัญแก่กษัตริย์และราชสำนัก ขนบธรรมเนียม ประ-
เพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ให้ความสำคัญในส่วนที่จะแสดง
ถึงแสนยากรุนแรงของกษัตริย์และราชสำนัก การเสนอภาพ
ประวัติศาสตร์สังคม และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ จะ
เป็นเพียงข้อมูลเกี่ยวข้องหรือเกื้อหนุนกับบทบาทของ
กษัตริย์ และเป็นไปในลักษณะที่จะเดชความสามารถ
ของกษัตริย์ในแบบที่ทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง อุดม
สมบูรณ์ ประชาชนมีความสุข นอกจากนั้นยังเน้นการ
แสดงถึงความสามารถของกษัตริย์ในการปกครอง การ
ขยายดินแดน โดยการพร้อมนำเสนอถึงการทำสงคราม ยุทธวิธี
การรบ การจัดเตรียมกองทัพ ตลอดจนแผนงานต่างๆ ไว้อย่างละเอียด เช่น ในการทำสงครามกับเขมรในสมัย
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเข้ามา
มากรุณากับประเทศไทย ขณะที่ไทยกำลังทำ
สงครามกับพม่า และมีพุทธกรรมอันไม่ได้อัญญิความ
สัตย์จริงและเยี่ยมไมตรีของกษัตริย์เป็นรุ่นที่

การเน้นบทบาทของผู้นำรัฐบาล

หรือนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง
จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชา-
ธิปไตย มีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ งานเขียนของ
ศาสตราจารย์ รอง ทั้งแสดงให้เห็นถึงการเน้นบทบาท
และความนิยมในตัวผู้นำของประเทศไทย จะเห็นได้จากหนัง-
สือ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ^๗
ท่านได้เน้นบทบาทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในแบบ

ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ

โดย หมากาหนา

ที่ใช้ในเบ้าข้าตินิยม การสร้างชาติของจอมพล ป. ไว้
อย่างละเอียด หรือการยกย่องรัฐบาลของจอมพลสุนทร
ธรรมราช แสดงถึงความสุขภายใน สบายใจ โดยท่านได้
เขียนไว้ว่า “ผู้เขียนชอบเดินเล่นไปตามถนนต่างๆ ภายใน
ห้องรับประทานอาหารค่ำแล้วอย่างปลดปล่อย โดยไม่ต้อง
กลัวว่าจะมีผู้ใดมาเจ้าทรัพย์ไปหรือทำร้าย ถนนหนทาง
สะอาดเรียบร้อย ตามชายแดนด้านนอก ท่าทาง
และคำว่าร่วมน้อกันรักษาอธิปไตยของไทยไว้อย่างเรียบ
ร้อย”^๘

๗ อัจฉราพร กุญชพิสมัย. “แนวการเขียนประวัติศาสตร์ ของ
หลวงวิจิตรวาทการ” ใน ประวัติศาสตร์และนักประวัติ-
ศาสตร์ไทย, หน้า ๒๗๕-๒๗๖.

๘ ดุรง ศามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา
แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑. อิงแผนดินสมเด็จ
พระนเรศวรมหาราช, (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี,
๒๕๖๔) หน้า ๓๖-๔๓.

๙ เพลงอ้าง, หน้า ๔๕๓-๔๖๔.

๑๐ ร่อง ศามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐ-
ธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๖๐) หน้า
๑๗๙.

การเขียนประวัติศาสตร์โดยเน้นที่ัวผู้นำ บทบาทและนโยบายบริหารของผู้นำประเทศเป็นการมองประวัติศาสตร์ในระดับชนชั้นผู้นำซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย เป็นการมองเพียงด้านเดียว คือ มองในลักษณะประวัติศาสตร์การเมือง อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้นำ ซึ่งเป็นสังกัดไม่ถูกต้องนัก เพราะทำให้ขาดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ด้านอื่นๆ การมองประวัติศาสตร์เป็นเพียงการมองในด้านเดียวและส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ด้านนี้เท่านั้น จึงเป็นการลดลงของการมองภาพประวัติศาสตร์ด้านสังคม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ปฏิกริยาทางชนชั้น แต่เป็นการเสนอภาพประวัติศาสตร์ในด้านสังคมและเศรษฐกิจในแง่ที่จะเน้นส่วนเกือบหนึ่งบทบาทของผู้นำ

ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์โดยอาศัยทฤษฎีน่ารุยจังเป็นการง่ายต่อการท่องซึ่งกันอยู่อันให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำเพียงด้านเดียว โดยไม่ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ด้านอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการมองภาพประวัติศาสตร์ในลักษณะที่แคลบเก็บไว้

บ. วิธีการเขียนและการนำเสนอข้อมูล

ในประเด็นที่จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์ รอง ในแง่ของวิธีการเขียนและการนำเสนอข้อมูล คือ การขาดการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศาสตราจารย์รอง ได้นำเสนอมา เช่น ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ท่านได้บรรยายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่ได้มุ่งประเด็นสำคัญหรือบทบาทของคณะกรรมการรายภูมิเท่าไหร แต่กลับมุ่งประเด็นส่วนใหญ่ไปที่รัชกาลที่ ๑ โดยไม่ได้เน้นที่สภาพแวดล้อม การศึกษามายใหม่ การแตกแยกในวงราชการ ซึ่งจะเป็นประเด็นหลักที่ให้เห็นว่า ทำในจังหวัดนี้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งในลักษณะจะทำให้งานเขียนทางประวัติศาสตร์ขาดการเข้าถึง “แก่น” ของประวัติศาสตร์ ทั้งๆ ที่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญของประเทศไทย กล่าว ได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีมาหลายร้อยปี มาสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย

โดยที่มีรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายที่อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ นับได้ว่าเป็นจุดหัวเรี่ยวยหัวต่อที่สำคัญของ การเปลี่ยนแปลงพลังอำนาจทางการเมือง สถาบันการเมืองใหม่จะมีอำนาจขึ้นมาแทนสถาบันกษัตริย์ และจะเป็นสถาบันที่กุมอำนาจทางการบริหารประเทศในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน ศาสตราจารย์ รอง เขียนว่า รัชกาลที่ ๑ ทรงมีพระราชทุกทักษิปทางประชาธิปไตยอยู่แล้ว “ทั้งที่จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระปูกเจ้าเจ้ายุ่หัว พระราชทุกทัยในนี้อ่อนชัยไปในระบบประชาธิปไตย พระยาครัวสารวัวฯ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ องคมนตรี และปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งปลัดบัญชาการกระทรวงการต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระปูกเจ้าเจ้ายุ่หัว ทรงพระกรณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเรียมอนด์ บี. สตีเวนส์ ชาวอเมริกันที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศร่วมมือกับท่าน (คือพระศรีวิสารวัวฯ - ผู้เขียน) ร่างรัฐธรรมนูญตาม แต่คณะอภิรัฐมนตรีไม่ทรงเห็นชอบด้วย ด้วยเหตุที่บ้านเมืองยังไม่เจริญเพียงพอ ประกอบกับรายภูมิส่วนใหญ่ยังไม่รุ่งเรือง”^{๓๐}

ศาสตราจารย์ รอง ได้เน้นว่า รัชกาลที่ ๑ จะ “ใช้” รัฐธรรมนูญอยู่แล้ว แต่พากเพียรพยายาม “ช่วยชีวิৎ” โอกาสไปเสีย^{๓๑} โดยศาสตราจารย์ รอง ได้เขียนไว้ว่า “เมื่อพระบาทสมเด็จพระปูกเจ้าเจ้ายุ่หัว ทรงมีพระราชทุกทัยในด้านการปกครองดังที่ได้พระราชทานมาแล้ว ก็ย้อมเป็นกำลังใจแก่พวกภกการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยปริยาย เสมือนผู้ทรงให้กระรอกโดยปริยาย ในทันทีที่มีถึงการกระชับเล็กเรื่องต่อๆ กันมา ในที่สุดพวกภกการก็ได้ลงมือทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง”^{๓๒}

การเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้จะทำให้เกิดข้อกพร่องในแง่ของการมองประวัติศาสตร์ในช่วง ๒๔๗๕ ทำให้ละเลยที่จะแสดงถึงบทบาท จุดมุ่งหมาย ความ

^{๓๐} รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า ๑๘

^{๓๑} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, “วิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย” ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๒๖.

^{๓๒} รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, จังแล้ว หน้า ๑๘.

สำคัญของความรายรู้ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และแนวโน้มทางการเมืองที่สับเปลี่ยนมา การละเอียดความสำคัญแก่การเมืองในระดับที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพลังการเมืองต่าง ๆ ตลอดจนการมองสถานการณ์ แวดล้อม ปัจจัยทางชั้นชั้น และบจจุณ์ ฯ ทักษิชัย ขึ้นกับประวัติศาสตร์ช่วงนี้

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการขาดการวิเคราะห์ข้อมูลของท่าน คือท่านไม่ได้แสดงให้เห็นว่า ข้อมูล ป. ดำเนินนโยบายชาตินิยมในการสร้างชาติทั้งนโยบายภายในประเทศไทยและนโยบายต่างประเทศย่างไร บจจุณ์จะไม่ได้ทิ้งหนุนนำให้นโยบายชาตินิยมของข้อมูล ป. ได้วันการสนับสนุนจากประชาชน จนได้เป็นผู้นำแห่งยุค “เชื่อผู้นำ ชาติเจริญ” แต่ศาสตราจารย์ รอง กลับกล่าวถึงรายละเอียดของรัฐนิยมฉบับต่าง ๆ คำประสารขของข้อมูล ป. นโยบายการต่างประเทศของข้อมูล ป. แคลงการณ์ของรัฐบาล โดยมิได้วิเคราะห์ลึกซึ้งกรรมของรัฐบาลกับการบริหารประเทศไทย^๔

การเขียนประวัติศาสตร์โดยที่เป็นการนำเสนอข้อมูล รายละเอียด หรือเกร็ດความรู้ต่าง ๆ แม้ว่าจะทำให้งานเขียนประวัติศาสตร์นั้นเป็นประวัติศาสตร์ที่อ่านง่าย เพราเป็นแต่เพียงการพูดเขียนนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่กับความเรียนเรียงขั้นเบนเร่องเบนรา ซึ่งเป็นลักษณะงานเขียนแบบเก่า คือ การเขียนที่ให้รายละเอียดอย่างเดียว ให้ความสำคัญกับรายละเอียด ระบุปี พ.ศ. และระยะเวลาของเหตุการณ์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะปรากฏอยู่ในงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มาก เช่น “กรณีการเตรียมทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระนเรศวรเจิ้งทรงกำหนดให้เข้าเติมของตะแภ ในคืนวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน๘ ๕ บีบมีเมีย พ.ศ. ๒๑๓๑ โดยเริ่มใช้บันใหญ่ยิงเตรียมตั้งแต่๓ นาฬิกาไปจนถึง ๕ นาฬิกา หน่วยทหารที่เตรียมอยู่กับเข้าตีทุกด้านพร้อมกัน พอรุ่งเช้าก็เข้าเมืองได้”^๕

นอกจากงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง จะขาดการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเพียงพอแล้ว ยังนับได้ว่า บกพร่องในการบอกแหล่งที่มาของหลักฐานที่นำมากล่าว อ้างอิง ซึ่งนับได้ว่าเป็นข้อบกพร่องในการเขียนประวัติศาสตร์ของท่านอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะงานเขียนประวัติ-

ศาสตร์ที่ดีและเป็นที่ยอมรับ จะต้องประกอบด้วยการอธิบาย อ้างอิง ให้ผู้อ่านทราบถึงแหล่งที่มาเพื่อจะได้สะดูกอกการค้นคว้า ถ้าผู้อ่านเกิดมีข้อหาหรือสงสัยแต่ประกายว่างานเขียนของท่านบางชั้นนี้การอ้างอิงน้อยหรือบางชั้นนี้ไม่มีการอ้างอิงเลย เช่น บทความเรื่อง เทวี เชนดี ชาเรสและเมืองไทย ประกายว่าไม่มีการอ้างอิง เชิงอรรถ อันจะแสดงถึงการค้นคว้าหาหลักฐานมีประกอบการเขียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหนังสือ A History of Thailand ซึ่งเป็นงานเขียนภาษาต่างประเทศ แต่กลับปรากฏว่าไม่มีเชิงอรรถเดียว ถึงแม้ว่าท่านจะกล่าวไว้ในคำนำของหนังสือทุกเล่มว่าท่านต้องการเขียนประวัติศาสตร์แบบเชิงเดียว (Simple history) แต่การขาดการอ้างอิงที่ทำให้คุณค่าและความน่าเชื่อถือในงานนั้น ๆ ลดลงไปอย่างมาก และการเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เสนอข้อมูล รายละเอียดมาก ๆ ก็เกิดผลเสียคือทำให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย เนื่องจากจับประเด็นสำคัญของเหตุการณ์ไม่ได้

ค. แหล่งที่มาของหลักฐาน

หลักฐานหรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์นั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ตำนาน พงศาวดาร ศิลปาริถ เอกสารต่าง ๆ จดหมายเหตุ บันทึก หนังสือพิมพ์ หนังสือต่าง ๆ รายงานการประชุม ฯลฯ หลักฐานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ก็คือหลักฐานที่ให้ความจริงได้ เมื่อนอนหรือใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด และคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ใช้ในการที่จะตีความ ใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ จารณ์หลักฐาน กล่าวได้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และนักประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์และเกื้อหนุนกัน

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาของหลักฐานหรือข้อมูลที่ศาสตราจารย์ รอง ได้นำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงประกอบการเขียนนั้น สามารถแบ่งการใช้หลักฐานของศาสตราจารย์ รอง ได้เป็น

๔ เพื่อ อ้าง, อ่านรายละเอียดในบทที่ ๑ เรื่องการสร้างชาติ หน้า ๑๐๐-๑๕๖.

๕ รอง ศามานานท์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่๗, อิงแฝงคิดสมเด็จพระนเรศวร, หน้า ๑๖.

- การใช้หลักฐานชั้นต้น "ได้แก่" เอกสารราชการ ในกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา, เอกสาร ชาแก้เล่งต่าง ๆ ทงที่เป็นของไทยและต่างประเทศ บันทึกของผู้เขียนเอง และคำอุบายเด่าจากผู้อนที่ประสบ เหตุการณ์มา เช่น บิดาของผู้เขียน, พระยาครัวสารวัวฯ

- การใช้เอกสารชั้นรอง "ศาสตราจารย์" รอง "ได้ นำมายใช้ "ได้แก่ พงศาวดารต่าง ๆ เช่น พงศาวดารฉบับ พระราชนัดดาฯ, พงศาวดารโภนก, ประชุมพงศาว- ดาร, พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ฯ นอกจากนั้น ก็ มีตำนานต่าง ๆ เช่น ตำนานคณาจารย์, ตำนานเดินเรือง ท้าวแตนปมฯ ฯ และยังใช้หนังสือที่เป็นพระนิพนธ์, นิพนธ์หรืออักษรเขียนผู้อื่นแต่งไว้ เช่น สมเด็จกรมพระยา ดำรงราชานุภาพ, พระราวงศ์เชิงกิริมหنمพิพญาลาภ- พฤฒิยักษ, ขจร สุขพานิช, ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชฯ ฯ

ดังได้กล่าวมายแล้วว่างานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มักจะเน้นงานที่เสนอข้อมูลรายละเอียดไว้มาก ดัง นั้นจึงพยายามที่จะแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานมา ประกอบในการเขียน เช่น พยายามที่จะค้นคว้าหาเอกสาร ชั้นต้น ดังปรากฏในบทความเรื่อง พระยาราชกุญตัน ซึ่งเป็นเอกสารที่ค้นมาได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น เอกสาร ของโรงค้ำสเตรตเซตเติม耐 คำปรึกษาทางราชการ เมืองที่เป็นเรื่องลับที่เบงกอล หรือการคัดข้อความ บางตอนจากหมาหยาเหตุของ ร้อยเอก ฟรานซิส ไถดี นอกจากนั้นมีการนำเสนอเอกสารต่าง ๆ ทั้งของ ราชการและบันทึกของบุคคลต่าง ๆ Judith ให้คำอุบายเด่าของผู้อนที่ประสบเหตุการณ์นั้นมา และ ศาสตราจารย์รอง ยังได้พยายามที่จะตรวจสอบหลักฐาน หรือข้อเท็จจริงในกรณีที่ปรากฏว่าหลักฐานหาย ๆ อัน ไม่ตรงกัน ศาสตราจารย์ รอง ก็จะนำเสนอข้อมูลจาก แหล่งต่าง ๆ มาแสดงไว้ แล้วจึงค่อยวิเคราะห์ว่า หลัก ฐานใดควรจะน่าเชื่อมากกว่ากัน เช่น ข้างพงศาวดาร หรืออ้างจากหนังสือต่าง ๆ พยายามค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ หรือในกรณีที่เป็นเรื่องรวมทั้ง ก็จะพยายามค้นคว้าหลักฐาน จากต่างประเทศ เช่น เมื่อกล่าวถึงเรื่องรัฐบาลชั่วของพง- ศาวดารกัมพูชา มาประกอบการเขียน

ถักษ์ผลการเขียนประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์ รอง ที่มีการนำเสนอข้อมูลที่ได้มาจากประสบการณ์ของผู้

ปรัชพันพนัยท์

เขียน (eye-witness) หรือได้มาจากผู้อ่อนเด่าให้ฟัง (hearsay) ดังปรากฏอยู่เสมอในงานเขียน ประวัติศาสตร์ ไทยในระบบอรัญญารัตน์ฯ เช่น เจ้าพระยาหิรุ ราช เลขาธิการ เล่าไว้ว่า "เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะจัดพระราชอ่านจากพระองค์ ลง โดยพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว และคณะกรรมการรัฐ คืบความคิดเห็นตรงกันกับพระกระಡ พระราชดำริเช่นนี้ ก็ไม่มีเหตุที่จะต่อสู้ขัดขวางให้เป็นที่เสียเลือดเนื้อคนไทย ด้วยกันเอง . . . จึงตกลงพระทัยตามข้อเสนอของพวก ปฏิวัติ" ๑๖ ซึ่งถักษ์ผลการเขียนประวัติศาสตร์โดยอาศัย ข้อมูลที่ได้ยินผู้ประสบเหตุการณ์เด่าให้ฟัง หรือข้อมูลที่ ผู้เขียนได้ประสบมาด้วยตนเองนั้น แม้ว่าจะเป็นหลักฐาน ชั้นต้น แต่ก็ต้องมีการวิเคราะห์ด้วย ใช้จารณญาณ เสียงก่อนว่ามีความน่าเชื่อถือ ได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจ จะทำให้เกิดความผิดพลาดหรือความลำเอียงอันเนื่องมา จากการคิดของผู้ได้เด่าให้ฟัง หรือตัวผู้ประสบเหตุการณ์ นำมายเขียน ซึ่งจะเห็นได้ว่างานเขียนจาก ประวัติศาสตร์ ไทยในระบบอรัญญารัตน์ฯ มีข้อบกพร่องในเรื่องนัก เห็นตัวอย่างได้จากกรณี ๒๕๗๕ ศาสตราจารย์ รอง "ได้

๑๖ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบบอรัญญารัตน์ฯ, อ้างแล้ว หน้า ๑๒๓.

พยาญที่จะนำคำขึ้นบันทึก คำบอกเล่าของบุคคลต่างๆ มาประกอบในการเขียน ว่ารัชกาลที่ ๑ ทรงมีพระราชหฤทัยไปทางประชาธิปไตยย่างเต็มที่ และไม่คิดเอาไทยหรือขุนศึกษาที่ทักษะรายภูมิมาทำการปฏิวัติเสียก่อน ดังที่กล่าวไว้แล้ว

นอกจากข้อบกพร่องที่ปรากฏในการเสนอข้อมูลของศาสตราจารย์รอง ก็การบกพร่องในการให้ความสำคัญแก่หลักฐาน แม้ว่าศาสตราจารย์ รอง จะใช้หลักฐานข้อมูลจากหลายแหล่งก็ตาม แต่ในเรียนของศาสตราจารย์ รอง มีข้อบกพร่องในการให้น้ำหนักของข้อมูลไม่เท่าเทียมกัน แม้ว่าศาสตราจารย์ รอง จะเขียนไว้ในคำนำหนังสือ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ว่า “การเขียนประวัติศาสตร์จะต้องเขียนเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ยิ่งกว่านั้นจะต้องเขียนด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ใช่เขียนอย่างมีอุปาทาน หรือมีอารมณ์กดดันผลักไป การเขียนด้วยความเที่ยงธรรมจะกล่าวถึงเหตุและผลของทั้งสองฝ่าย” แต่ปรากฏว่าในการเขียนจะมีการละเลยเอกสารหรือข้อมูลบางอย่างในประวัติศาสตร์บางช่วง เช่น ศาสตราจารย์ รอง จะให้ความสำคัญแก่บวนการเสรีไทย น้อยมากทั้งที่ข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับบวนการเสรีไทยในระบบทั้งๆ ได้มีการจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ร่วมกันอย่างเช่น นายณัทนา, X.O. Group เรื่องภายในบวนการเสรีไทย (๒๕๙๕, ๒๕๐๕ และ ๒๕๖๒) ตีเรก ชัยนาม, ไทยกับสังคมโมเดอร์นที่ ๒, (๒๕๐๕) ปรีดี พนมยงค์, เนื้อหาลังการก่อตั้งบวนการเสรีไทย (๒๕๗๓) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรม อุดมการ และการดำเนินงานของบวนการเสรีไทยได้อย่างดี แต่ปรากฏว่าศาสตราจารย์ รอง ไม่ได้ใช้ข้อมูลหลักฐานใหม่ ๆ นั่นหมายความว่าการเขียน ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญมุ่งไปที่รัฐบาลจอมพล ป. อันเป็นลักษณะของการเขียนประวัติศาสตร์ด้วยทฤษฎีทางรุ่ม 而非พยาญหลักเดิมในหลักฐาน หรือข้อมูลอันจะมีผลต่อการลดบทบาทและความสำคัญของ “ผู้นำ” ลงไป

ในด้านการเสนอที่มาของเอกสารหรือข้อมูล การอ้างอิงเชิงอรรถนั้นได้ว่าศาสตราจารย์ รอง หละหลวยในเรื่องนักมาก และละเลยที่จะบอกถึงแหล่งที่มาของหลักฐานที่นำมาอ้างอิง เช่น ในบางตอนที่ท่านเขียน

อ้างอิงถึงหนังสือบางเล่ม ก็ไม่ได้กำหนดหน้าไว้ว่าอยู่ในหน้าที่เท่าใด เพียงแต่บอกชื่อคนแต่งและชื่อหนังสือ เช่น “ผลโภ พระยาเทพหัสดิน ซึ่งต้องคิดกับกฎหมายได้เขียนไว้ในเรื่อง “ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นกบฏ” ในหนังสือเบื้องแรกประชุมปีไทย ว่า “ความจริง ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นกบฏ ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นกบฏ และจะไม่เป็นกบฏ” ซึ่งก็คงเป็นจริง” ^{๓๗} หรือกรณีที่ศาสตราจารย์ รอง ละเลยในการบอกแหล่งที่มาของหลักฐาน โดยการไม่เน้นจิตรล้ออ้างอิงไว้ในงานเขียนบางช่นอันจะแสดงถึงการค้นคว้าว่า นำมาจากหนังสือเล่มใด นับว่าเป็นการบกพร่องในฐานะท่านเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาทางด้านประวัติศาสตร์โดยตรง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาหลักฐานที่ศาสตราจารย์ รอง ได้นำมาใช้ในการอ้างอิงนั้น จะพบว่าหลักฐานที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นหลักฐานชั้นรอง ซึ่งก็จะอ้างอิงจากพงศาวดารต่าง ๆ หรือหนังสือที่ผ่อนแต่งมาประกอบในการเขียน การใช้หลักฐานชั้นต้นในการอ้างอิงยังมีอยู่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารทางราชการซึ่งเก็บไว้ในกองขอดหมายเหตุแห่งชาติ^{๓๘} ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งของหลักฐานชั้นต้นที่สำคัญแห่งหนึ่งที่สามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ และสามารถนำไปวิเคราะห์และอ้างอิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^{๓๗} รอง ศามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๔๒๗.

^{๓๘} กองจดหมายเหตุแห่งชาติมีหน้าที่เก็บรักษาเอกสารที่มีค่าทางประวัติศาสตร์และทางการวิชาชีพที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน ก่อตั้งครั้งเดียว ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงเรียกว่า กองจดหมายเหตุแห่งชาติ จึงเอกสารในนั้นจุบัน เอกสารที่มีความสำคัญมากได้แก่เอกสารของกรมราชเลขานธิการ ซึ่งเป็นเอกสารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงรัชกาลที่ ๗ ส่วนเอกสารเอกชน ได้แก่ เอกสารส่วนบุคคลซึ่งเป็นเอกสารของรัฐบุรุษ นักปีกมองุ劃และบุคคลสำคัญของประเทศไทยในสาขาว่าด้วย ฯ เอกสารเหล่านี้เข้าของเอกสารหรือทักษะที่ได้มอบให้เก็บรักษา ที่สำคัญได้แก่ เอกสารส่วนบุคคลของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ nokjakanong.com ของหมวด เหตุแห่งชาติยังเก็บรักษาหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญของชาติมาเก็บรักษาไว้ เช่น หลักฐานจากหนังสือพิมพ์ วารสาร ประกาศ ในปัจจุบันที่ก่อเสียง ฯลฯ

การพยายามให้ความสำคัญกับอนุสฯ เกร็ดความรู้ต่างๆ ที่ศาสตราจารย์ รอง พยาบาลนำเสนอันนี้ แม้ว่าผู้อ่านจะต้องพยาบาลแยกความสำคัญต่างๆ ของข้อ มูลเด้อเองว่า ข้อมูลใดที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือข้อมูลใดที่เป็นเพียงเกร็ดความรู้ประดับสมองก็ตาม แต่ก็นับได้ว่างงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง เป็นงานเขียนที่รวมข้อมูลไว้ได้มากที่เดียว และผู้อ่านสามารถอ่านและเลือกและนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาเพื่อทำการวิเคราะห์ วิจารณ์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือนำมาอ้างอิงได้

จากการศึกษาแนวการศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์ รอง จะพบว่างานเขียนของท่านมักจะอ้างอิงอยู่กับพระนิพนธ์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพอยู่มาก^{๒๐} หรืองานเขียนของนักประวัติศาสตร์ที่มีแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ตามแบบของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ^{๒๑} แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพนั้น นับเป็นจุดเร้นต้นของการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญในวงการประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการเริ่มนับต้นของการศึกษาในการเขียนประวัติศาสตร์ตามแบบตะวันตก ซึ่งเป็นการเริ่มนับต้นของการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์^{๒๒} เป็นมาตรฐานในการเขียนประวัติศาสตร์โดยอาศัยความรู้ทางโบราณคดี ภาษาศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อ หลักฐานและเอกสารต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ แต่ที่ยังคงมีอิทธิพลของการเขียนประวัติศาสตร์แบบพงศาวดารอยู่ การมองประวัติศาสตร์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพจะมีคุณค่าทางอุดมศึกษาบ้านพระมหากษัตริย์ เป็นการเขียนประวัติศาสตร์เพื่อประโยชน์ของกลุ่มนชนชั้นผู้ปักธงชัย และได้มีผู้ให้หมายลักษณะการศึกษาประวัติศาสตร์ที่มาจากการคิดและวิเคราะห์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงวางรากฐานไว้ว่า เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานุภาพ^{๒๓}

ประวัติศาสตร์นิพนธ์สกุลดำรงราชานุภาพ เป็นการเขียนประวัติศาสตร์ที่เน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ด้านการปักธง มองประวัติศาสตร์โดยมีจุดศูนย์กลางที่พระมหากษัตริย์และกลุ่มนชนชั้นผู้ปักธงชัย เป็นการมองประวัติศาสตร์เพียงด้านเดียวคือทฤษฎีหมานุรุษ ดังนั้นขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานุ

พิมพ์ครั้งที่สาม

X.O GROUP

รายงานในงานเสวนา
ให้ความเห็นต่อหน้า

นุภาพ จึงมีที่ศูนย์จากเบื้องบนมากกว่าจะพยาบาลทำความเข้าใจและหัวใจความหมายและบทบาทผลลัพธ์ดันจากเบื้องล่าง (คนหมุ่นมากของสังคม) และจากสภาวะ

๑๘ ศาสตราจารย์รอง มัคจ้าอิงดิงพระนิพนธ์ เขียนถ้อยคำ การปักธงของสยามแต่โบราณ, พงศาวดารสหาม, ไทรบันพน่า, มุอุเหตุแห่งการสร้างวงศ์ในประเทศไทย ฯลฯ
๒๐ เช่น พระยาประชากิจกรจักร ผู้แต่ง พงศาวดารโยนก, ชจร ศุภพานิช ผู้แต่ง บัญญากการก่อตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี, เร-na-say-krueng ๗ ครร ฯลฯ

๒๑ อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สกุลดำรงราชานุภาพ ได้ใน กอบเกอ สุวรรณหัด-เที่ยว “การศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานุภาพ” และ นิช เอียวศรีวงศ์ “สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพกับอาโนดด์ ทอยน์บี” ซึ่งทงสองบทความร่วมทิมพ่ออยู่ในประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์-สาส์น, ๒๕๖๐) และ นิช เอียวศรีวงศ์ “การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย : อคีตและอนาคต” ในรวมบทความประวัติศาสตร์ ฉบับที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๖๑

๔๗ โดยรอบ๖๒ นอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เน้นที่ขอเท็จจริง และการนำเสนอข้อมูลรายละเอียด โดยขาดการวิพากษ์วิจารณ์ทางประวัติศาสตร์ซึ่งหมายถึงการศึกษากลั่นกรองวิเคราะห์ข้อมูล ให้เห็นและผลในการวินิจฉัยและตีความหลักฐานที่ใช้

อย่างไรก็ตามการศึกษาประวัติศาสตร์สกุลดำรงราชานุภาพ นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อวงการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อทำการวิเคราะห์แล้ว จะพบว่า ศาสตราจารย์ รอง ก.เบน อักสุหานนงเช่นกันที่ได้ “ได้ว่ามีแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ในลักษณะของประวัติศาสตร์สกุลดำรงราชานุภาพ เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานุภาพที่มีชื่อเสียงในวงการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เช่น ดร. สุพานิช, ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี”^{๒๓}

ทัศนคติที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์

ในงานเขียนประวัติศาสตร์ใด ๆ ก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผู้อ่านสามารถจะมองเห็นหรือทราบได้จากการอ่านงานนั้น ๆ ก็คือ ทัศนคติที่ปรากฏในงานเขียนประวัติศาสตร์ และในงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง ก.เช่นกัน สามารถที่จะวิเคราะห์ถึงทัศนคติของท่านได้ ทั้งนี้เนื่องจากท่านได้คำนึงถึงสถานภาพของตัวนักประวัติศาสตร์เอง ระดับชนชั้นในสังคม การศึกษา ตลอดจนสภาพแวดล้อมอัน ๆ ประสบการณ์ของผู้เขียน จะเห็นได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันเหล่านั้นบ่งบอกอิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์มาก ดังที่ อ. เอช คราร์ ได้กล่าวไว้ว่า “ก่อนจะศึกษางานประวัติศาสตร์ของใคร ต้องศึกษาตัวนักประวัติศาสตร์คนนั้น (และ) ก่อนที่จะศึกษาตัวนักประวัติศาสตร์คนนั้นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์และสังคมในสมัยของเขาระบบที่เขา(เพรา)นักประวัติศาสตร์ในฐานะนักเขียนนักก่อผลผลิตอันหนึ่งของประวัติศาสตร์และสังคมนัดวัย”^{๒๔}

นั่นคือ ในประดิనสังคมความจำบ้านและละเว้นไม่ได้ที่จะกล่าวถึง ก็คือ สภาพแวดล้อมทางกฎหมายหลังโดยอาชีวะระยะเวลาและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวศาสตราจารย์ รอง มาประกอบเข้าด้วย กล่าวคือ ศาสตราจารย์ รอง เป็นผู้สร้างสกุลจากบุนนาคเก่า บิดาของท่านเป็นข้าราชการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ มีความใกล้ชิด

ผูกพันกับราชสำนัก บิดาของท่านคงจะมีอิทธิพลต่อความคิดการปฏิบัติงานของศาสตราจารย์ รอง มาก ซึ่งท่านเองได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับตัวท่านไว้ในหนังสือ ศาสตราจารย์ ว่า “ข้าพเจ้าถือว่าเป็นผู้อยู่ในโอกาสของบิดาข้าพเจ้าบิดาของข้าพเจ้าต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอยู่ในระดับสูง และมีความประพฤติดี มีฉลาดนักไม่ได้ดารงคำแห่งปลดทุกคลองกระทรวงศึกษาธิการและปลดทุกคลองกระทรวงมหาดไทยในสมัยราชชั้นปัจดิป”^{๒๕}

และจากงานเขียนในประวัติศาสตร์ในระบบรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่าท่านมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวของบิดาของตนเองมาก โดยท่านก็จะกล่าวอ้างถึงบิดาของท่านอยู่เสมอ ซึ่งก็คงเป็น เพราะว่าท่านมีความผูกพันใกล้ชิดและเคารพกันตัวบิดามาก ซึ่งก็เป็นส่วนที่บุคคลที่ไว้ไปพึงจะคิดหรือพึงรู้สึกต่อผู้ให้กำนิดและเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่นิยมรักใคร่เคารพนักถือ กล่าวคือ ท่านได้เขียนว่า “บิดาของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ ก็คือ พระยาราชนุกูลวิญญาณ์ (รน. ศยามานนท์) ซึ่งเคยไปศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษในสมัยเดียวกับพระองค์ และต่อมาเมื่อได้เข้ารับราชการจันทร์เป็นปลัดทุกคลองกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ได้มีล่าให้พึงว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเป็นความลับว่าให้เป็นตัวแทนพระองค์ในการ演ทบทวนเมืองเกิดการกบฏ และพระองค์เองจะเสด็จไปปลดชั่นอยู่เพื่อจัดการปราบกบฏ ขอกล่าวว่าเพิ่มเติมว่าบิดาผู้เขียนมีรุปร่างหน้าตาคล้ายคลึงและสูงเท่า ๆ กับพระองค์ และมักกล่าวต่อในราชสำนักว่า

๒๒ กอบเกอ สุวรรณหตต.-เพียร “การศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานุภาพ” ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๕๖

๒๓ เพลง อ้าง, ดูเชิงอรรถลำดับที่ ๔, หน้า ๕๗

๒๔ พรเพ็ญ ชันตระกูล “การเขียนประวัติศาสตร์ของชาติเรื่องศิลป์” เอกสารประกอบการสัมมนาของสมาคมประวัติศาสตร์ “เรื่องความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ณ ห้องประชุมหอดสมุดแห่งชาติวันที่ ๑๐ มกราคม-๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

๒๕ รอง ศยามานนท์ “ประสบการณ์ในการรับราชการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ศาสตราจารย์, หน้า ๒๘.

กับพระองค์อยู่สองสามครั้ง ถ้านำเอาผลการพระราชนิพนธ์มาแสดง บิดาของผู้เขียนได้รับพระบรมราชานุญาตให้เล่นเบนตัวละครที่พระองค์เคยเล่น เช่น ในเรื่องพระร่วง เมื่อสามีข้าราชการยึดการแสดงบิดาของผู้เขียนได้เล่นเบนตัวนายมั่น บันยา เช่นเดียว กับที่พระองค์ทรงแสดง ท่านอาจจะเห็นการผูกแทนพระองค์โดยปริยายให้แก่บิดาของผู้เขียนก็ได้^{๒๖} ซึ่งจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับราชสำนักแห่งท้องที่ให้ความคิดเกี่ยวกับการยกย่องกษัตริย์ได้ค่อนข้างมาก เช่นเดียวในความคิดของท่าน จนเมื่อทิพลด้วยงานเขียนประวัติศาสตร์ซึ่งจะออกมายังรูปของ การยกย่องพระปรีชาสามารถของกษัตริย์ ให้ความสำคัญแก่ประวัติศาสตร์การเมืองซึ่งศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันกษัตริย์ จนชั้นปัจกรองและราชสำนัก

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน เหตุการณ์และระยะเวลาที่ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันราชสำนักฯ รองจะพบว่าท่านนับราชการมาติดต่อตั้งแต่เริ่มทำงาน ทั้งราชการประจำที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และราชการพิเศษในตำแหน่งต่างๆ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญต่อประสบการณ์และการดำเนินชีวิตของท่าน ดังปรากฏในงานเขียนของท่าน เช่น “จอมพลแปลก พิบูลสงครามเองได้เขียนบทความไปอ่านทางวิทยุกระจายเสียง โดยใช้นามปากกาว่า

“สามัคคีชัย” เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมให้พร้อมด้วย เช่นบทความเรื่อง “นาลาพาให้เป็นมาอ่านจ้า” ต่อมานเมื่อได้มีการฟื้นฟูราชบัลลฑิตยสถาน และแต่งตั้งราชบัลลฑิตประจำสาขาต่างๆ ชุดใหม่ขึ้น ราชบัลลฑิตยสถานได้ตัดต่อขอให้ผู้ที่เป็นราชบัลลฑิตเขียนบทความในสาขาวิชาของตนไปอ่านทางวิทยุกระจายเสียงเพื่อเผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชานั้น ผู้เขียนซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นราชบัลลฑิตในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ได้เขียนบทความเรื่อง “การสร้างชาติในประวัติศาสตร์ปรีบุญเที่ยบกับการสร้างชาติของนายมุสตา法่า เคเม็ด” ซึ่งต่อมาเรียกต้นว่า มุสตาฟ่า อะตาเตอร์ก ประธานาธิบดีสาธารณรัฐตุรกีกับของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย”^{๒๗}

จากสังเวดด้อมต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าสังเหตุนี้มีอิทธิพลลึ้นนานความคิดและโลกทัศน์ของท่าน กล่าวคือ ในช่วงชีวิตของท่านได้ออกสภาพแวดล้อมผลักดันให้ท่านถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของผู้ปัจกรองในการที่จะดำเนินการไปสู่อำนาจของผู้ปัจกรองอันจะ

^{๒๖} รอง ศภามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบบบริรูป ธรรมนูญ, หน้า ๑๙.

^{๒๗} รอง ศภามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบบบริรูป ธรรมนูญ, หน้า ๔๕.

มีอภิรัตคือการสานต่อของแนวความคิดที่จะยกย่องผู้นำ
ซึ่งจะนำไปสู่งานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มีความก่อ
เนื่องกันในแขวงของทฤษฎีนวนรุษ แม้ว่าประเทศไทยจะ
ก้าวหน้าจากการปกครองระบอบสมบูรณ์แบบสืบทราบไป
สู่การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ แต่งานเขียนของ
ศาสตราจารย์ รอง จะมีความต่อเนื่องกันทางแนวความ
คิดของการยกย่องผู้นำ และเน้นที่บทบาทและความสำคัญ
ของผู้นำ และสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะสะท้อนออกมายังงาน
เขียนของศาสตราจารย์ รอง เองว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความ
คิด โลกทัศน์ ในลักษณะของการเป็นอนุรักษนิยม ดัง
นั้นในงานเขียนของท่านจึงเน้นที่บทบาทของกลั่นกรอง
ผู้นำของรัฐบาลในสมัยประชานิปป์ไตย อันเป็นคนกลุ่ม
น้อยและเป็นคณะผู้บริหารประเทศไทย ซึ่งจะออกมายังรูป^๔
ของทฤษฎีนวนรุษ ทำให้งานเขียนประวัติศาสตร์ขาด
กรอบเคราะห์ที่จารณ์ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
ระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ ตลอดจน
กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ ความขัดแย้งต่างๆ ที่
เกิดขึ้น การพัฒนาทางด้านการเมืองการปกครอง ตลอด
จนอิทธิพลด้วยตัวของมันเอง จึงเป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลง^๕
หรือการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นมา

จากการที่ศาสตราจารย์ รอง นีลักษณ์ยะของการเขียนเป็นอนุรักษ์นิยมดังกล่าว จึงทำให้งานเขียนของท่านมีลักษณะอย่างหนึ่ง คือ มองไม่รอบด้าน ที่เห็นได้ชัดคือการเมื่อคิดต่อง่ายปรécie พนมยงค์ ซึ่งท่านมักจะเขียนในทำนองที่ว่า นายปรécie จะนำประเทศไปสู่การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ โดยท่านมักจะเขียนแทรกในทำนองตี้เต็ย หรือตำหนินายปรécie เสมอ โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์การสวรรคตของรัชกาลที่ ๙ ท่านได้เขียนไว้ว่า “รัฐบาลของนายปรécie พนมยงค์” ได้รับความกระเทบกระเทือนอย่างรุนแรงจากกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๙ เพราะว่าพระคริสต์เมืองฝ่ายค้าน คือ พระคริสต์ชาติบัพติ์ หนังสือพิมพ์และประชาชนต่างก็วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างกว้างขวาง ที่ไม่สามารถคลุกคลายสถานะให้แจ่มแจ้งได้ ประชาชนถึงกับตะโกนในโรงภาคพยนตร์ว่า “ปรécie ไม่ในหลวง” ซึ่งก็ไม่ใช่ทรราชว่าเป็นพระเหตุได้ “๒๘ ซึ่งทำให้เกิดคดีฟ้องร้องกันขึ้น โดยนายปรécie อ้างว่าไม่หลอกลวง และไม่สมควรใช้คำว่า “ประชาชน” ใน การ

ເພື່ອນໄດ້ ຜົງທານຄວາມເບີນຈິງແລ້ວການທຳເອາ “ຂ່າວດື່ອ”
ນາເຂັ້ມໃນຫຼັງສຶກເປັນສົ່ງທີ່ໄຟຖຸກຕົ້ງ ເພຣະອາງກຳໄໝໃຫ້
ຜູ້ອ່ານເກີດຄວາມເຂົ້າໃຈຜົດ ແລະ ມອງກາພປະວັດສາສຽງຜົດ
ໄປຈາກຄວາມເບີນຈິງໄດ້

เรื่อง เบ็นก้า
หรือจากกรรมทว่าศาสตราจารย์ รอง ประธาน
ประจำตัวศาสตร์พวคบอนบุรุษนี้ขึ้นและเขียนประจำตัวศาสตร์
โดยให้ความสำคัญแก่ผู้นำ โดยอาศัยทฤษฎีมนahanburum ได้
ก่อให้เกิดการมองไม่ร่องด้านในการเขียนดังจะเห็นได้
จากการที่ศาสตราจารย์ รอง มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ในกลุ่ม
ชนชั้นปั๊ปกรองและได้ทำงานเพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้
ปั๊ปกรอง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะทำให้ท่านมีทัศนคติใน
ทางลบต่อองค์กรหรือสถาบันนั้นทั้งนักจะเบ็ดเตล็ดหรือโง่
ตีการทำงานของรัฐบาล เช่น ท่านเขียนว่า “ในการเบ็ด
สัมภាយณ์ให้แก่หนังสือพิมพ์ จอมพล แป๊ล ก พบล-
ลงกรณ์ ได้แบบอย่างมากจากนายกรัฐมนตรีในประเทศไทย
ตะวันตก เช่น ครั้งหนึ่ง ท่านเบ็ดเตล็ดว่าการเดินทางไป
รอบโลกของท่านใช้ค่าใช้จ่าย ๖,๑๖๐๖,๖๒๕.๕๓ บาท และ
ได้ผลตอบแทนคุ้มค่า แต่หนังสือพิมพ์ต้องค้นว่าเป็น
การใช้เงินฟุ่มเฟือย ควรจำไว้ว่าหนังสือพิมพ์นี้จะ
วิพากษ์วิจารณ์การสัมภាយณ์ของท่านอยู่เสมอ จะให้มีการ
ขยายผลงานของรัฐบาลก็ไม่มีใครทำ ทั้งนั้นยอมไม่เป็น
การยุติธรรมแก่รัฐบาล อย่างไรก็ตาม จอมพล แป๊ล
พบลลงกรณ์ที่ยังถือปฏิบัติให้สัมภាយณ์แก่หนังสือพิมพ์
จนกระทั่งหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่
ไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ผ่านไป” ๓๐ ซึ่งตามความเห็นจริง
แล้วท่านควรจะวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการบริหารประเทศ
ของจอมพล ป. ว่าเป็นเช่นใดและท่านนั้นสือพิมพ์พากษ์
วิจารณ์ความคุกคามต้องเพียงใด

การทบทวนศักดิ์ไม่รอบด้านในการเขียนประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดข้อบกพร่องในการเขียนคือ ทำให้ไม่

๒๙ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบบอนรัฐ-
พารัมณัญ, หน้า ๒๖๖

๒๕ คุร้ายละเอียดได้จาก “กตีหหมายเดียว” ๔๒๒๖/๒๕๙๙ กด
ประวัติศาสตร์ปัจจุบันยังคง “ร่วมไทยนิกร” บท ๒ จบบ
(๓๐) ๑๖ มิถุนายน ๒๕๙๒ หน้า ๗๗-๗๘

๓๐ รยด ศิรามานนท์, ประวัตศาสตร์ไทยในระบบอนรูป-
ชั้วนัมญุ, หนา ๓๗๑

ได้บังไปที่น้ำขึ้นเท่ากับริบบันเน่นหัวใจของการศึกษาประวัติศาสตร์ ก่อการศึกษาที่ปราศจากอคติ มีความเป็นกลางยุติธรรม สามารถอพจจะเชชัญญกับข้อเท็จจริงได้ไม่ว่าเราจะชอบข้อเท็จจริงเหล่านี้หรือไม่ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นกลางสำคัญเมื่อเชชัญญกับข้อเท็จจริงอันไม่น่าชนชั้มเกียวกับผู้คนหรือสถาบันที่เราสนับสนุน เพราะเราคิดว่าสิ่งนี้เป็นตัวแทนค่านิยมของเรา ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ จึงมีอันตรายต่อพูพันนามศึกษานักวิชา อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดให้กับเราไปได้

บทสรุปท้าย

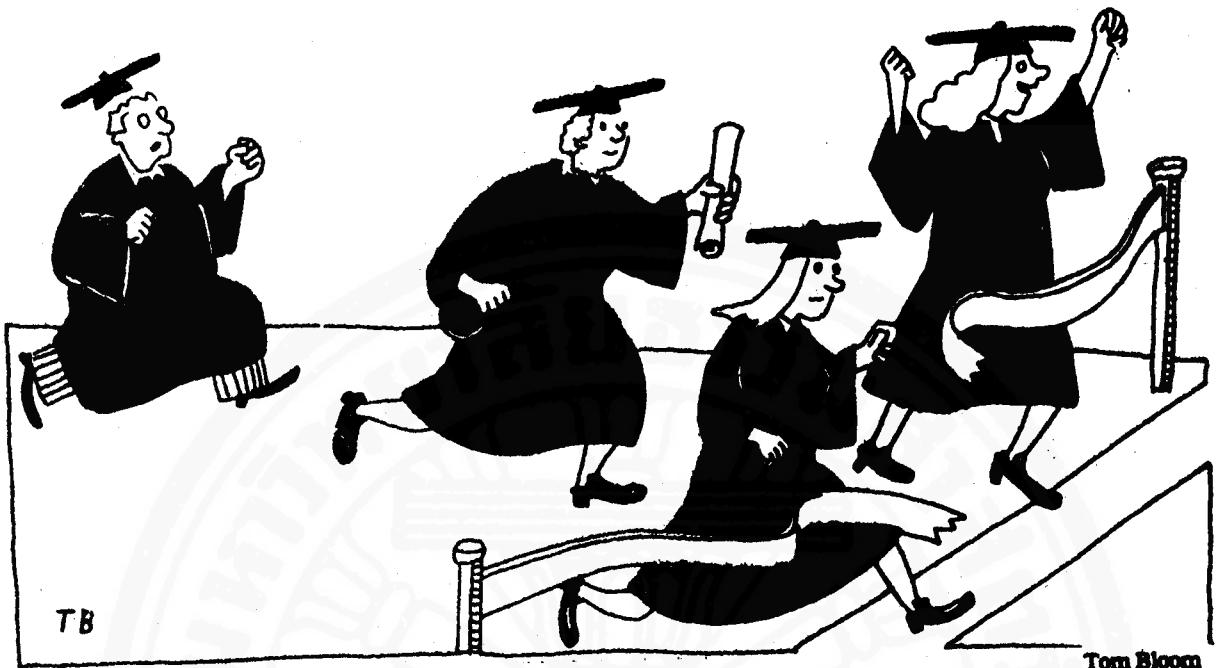
ถึงแม้ว่างานเขียนของศาสตราจารย์ รอง จะไม่ได้เสนอแนวคิดสมมติฐานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมากนัก ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันการศึกษาของวงการประวัติศาสตร์ก้าวหน้าไปมาก มีการใช้ความสัมพันธ์เกี่ยวนี้องกับวิชาความรู้ทุกสิ่งของสาขาวิชาต่างๆ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ซึ่งในการวิเคราะห์และตีความประวัติศาสตร์ใหม่ ทำให้เกิดแนวคิดทางประวัติศาสตร์ในทัศนะใหม่ที่เบ็ดเสร็จ ไปมาก มีการใช้การศึกษาในเรื่องสภาพภูมิประเทศ ภูมิอาณาจักร การสำรวจบุคคลเจ้าท่านโบราณคดี เพื่อใช้ช่วยในการตีความหมายในแบบต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม การคำขาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในแบบต่าง ๆ เช่นเดียวกัน และถ้าจะพิจารณาถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง แล้ว เราคิดว่ามีความยั่งยืน โดยคำนึงถึงว่าคุณค่าของงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของผู้ใดก็ตามขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ทัศนคติ โลกทัศน์ กาลเวลา ตลอดจนอิทธิพลจากสังคี Maurice ที่จะมีผลต่อการเขียน

อย่างไรก็ตามงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง นี้เปรียบชั้นในด้านการให้ข้อมูลรายละเอียด เกร็ดความรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ในสมัยต่าง ๆ ความตื่นเต้นของกันของประวัติศาสตร์ ในกรณีผู้อ่านยังไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อนซึ่งจะทำให้ยังต้องการอ่านเข้าใจเพรากการเขียนประวัติศาสตร์ในแบบของกวีเคราะห์ที่มีก็จะขาดข้อมูลรายละเอียด ซึ่งมักจะทำให้ยากแก่การเข้า

ใจหรือทำให้ผู้อ่านทราบแต่ก็ประเด็นสำคัญ ๆ โดยไม่มีข้อมูลมาประกอบมากนัก

การเขียนประวัติศาสตร์ในสกุลดั้งเดิมราษฎรที่มีนักเขียนบางคนพยายามโน้มตัวเป็นการเขียนที่ไม่ใช่คุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง เป็นการมองประวัติศาสตร์ด้วยอคติ และจำกัดขอบข่ายอยู่ในทัศนคติจากเบื้องบนมากกว่าพิจารณาถึงปัญหาหรือผลลัพธ์ดันจากเบื้องล่าง สภาวะแวดล้อมอันอันจะเป็นผลลัพธ์สำคัญในการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์นั้นก็เป็นส่วนที่เป็นความจริงอยู่มาก เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดในหลาย ๆ แบบ ต้องศึกษาถึงการหลอกหลอนของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กัน ไม่ใช่ของหอร้อนนั่นที่สถาบันได้สถาบันหนึ่งเป็นสำคัญ และเป็นการเขียนในทำนองเสนอข้อมูล รายละเอียดให้เจดจำ และผู้เขียนประวัติศาสตร์ในสกุลนี้ ทำให้ประวัติศาสตร์อยู่ในยุคกันที่โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแนวการเขียนของตน ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบัน ทางการศึกษาประวัติศาสตร์นี้เด็กว่าง เอกสารต่าง ๆ ถูกแสดงออก การวิเคราะห์ด้วยความสมมติฐานใหม่ ๆ มาก ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์ที่อยู่ในแนวการเขียนประวัติศาสตร์ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพจะไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน แต่เมื่อมองในสมัยของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพแล้ว จะเห็นว่าหลักฐานข้อมูลในสมัยนั้นจำกัด งานทางด้านประวัติศาสตร์ของนักเขียนอ่อน ๆ ที่อ่อนน้อมร่องงานแปลทางประวัติศาสตร์ก็ไม่มีมากน้อยเท่าบ้านปัจจุบัน ดังนั้น เราจึงควรมองประวัติศาสตร์ในสมัยสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ด้วยสายตาของคนในสมัยนี้ พิจารณาถึงอิทธิพล สภาพแวดล้อม ทั้มท่อสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ ซึ่งเป็นผู้เบ็ดเสร็จราชการ การศึกษาประวัติศาสตร์แบบใหม่ให้แก่กิ่งการประวัติศาสตร์ไทยเบนการศึกษาแบบตะวันตก มีหลักฐานอ้างอิง มีความเป็นวิทยาศาสตร์ แม้ว่าจะมีอิทธิพลของแนวทางเก่าอยู่บ้าง ทั้งนี้ เพราะพระองค์ต้องการให้งานประวัติศาสตร์สื่อความหมายทางการเมืองในรูปของการประสานประโยชน์ ต้องการความเป็นเอกภาพ รวมอาณาจักรไทยซึ่งในสมัยนี้เป็นยุคแห่งการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ แต่

๓๐ ดร. สาระฯ, ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำใน,
(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๐) หน้า ๑๕๒.

TB

Tom Bloom

กว่า่นักประวัติศาสตร์ไทยสมัยนั้นที่พยายามดำเนินเรื่องตามการศึกษาของสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ ต่างหากที่ไม่ได้ดำเนินตามแนวคิดของพระองค์ที่จะทำให้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อเตาะและส่วงหาความจริง และทำให้ประวัติศาสตร์เป็นพัฒนาการควบคู่ไปกับวิพัฒนาการของมนุษย์^{๓๒} การที่นักประวัติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานุภาพที่ส่วนใหญ่จะมีต่อพระมหิตล พระวินิจฉัย ข้อสรุป หรือสมนตถูนานของสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ เป็นแนวทางในการปฏิบัติและการเขียนประวัติศาสตร์ของตนนั้น จะทำให้ความคิดในทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์เหล่าน้อยกว่าได้กรอบทั้งจำกัดความคิดและพัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์เหล่านี้ไปอย่างน่าเสียดาย ซึ่งทำให้การค้นคว้าและพัฒนาการของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยไม่เจริญเท่าที่ควร และได้สร้างทัศนคติ และความรู้สึกนักคิดของคนส่วนใหญ่ไว้เป็นประวัติศาสตร์ที่อาศัยแต่การท่องบ่บ่ำคำว่า น่าเบื่อหน่าย ไม่มีอะไรน่าสนใจ ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียไปกับความรู้สึกติดๆ ที่เกิดขึ้นนั้น และเป็นการยกทั้งเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่ได้เกิดขึ้นนั้นด้วย

ดังนั้นในการศึกษาประวัติศาสตร์อันเป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคมกังหนดไม่ใช่สังคมด้านหนึ่งด้าน

ใดโดยเฉพาะ กล่าวคือ เป็นศาสตร์ที่ประมวลความจริงของเหตุการณ์ต่างๆ พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมโดยมีข้อมูลอันหลากหลายและมีคิดแห่งกาลเวลาเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจด้วย และเนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และไม่เคยหยุดนิ่ง ดังนั้นประวัติศาสตร์จะเป็นวิชาที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ^{๓๓} ควบคู่ไปกับกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ที่จะสร้างสรรค์งานประวัติศาสตร์ เพื่อความก้าวหน้าและทำให้ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่น่าสนใจและส่วงหาความจริงและพัฒนาความคิดของมนุษย์ โดยอาศัยการวิเคราะห์ วินิจฉัย ตัดสินใจด้วยความเที่ยงธรรม ปราศจากชังอคติและการปูรุ่งแต่งทางจิตที่กรอบงำจิตใจมนุษย์อยู่แล้ว เวลาที่จะสามารถเข้าใจในอดีตและเข้าถึงชีวิตคุณค่าของประวัติศาสตร์ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

^{๓๒} กอนเกอ สุวรรณพตต.-เพียร “การศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานุภาพ” ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๔๖

^{๓๓} พรเพ็ญ ชั้นตรากุล “งานทางประวัติศาสตร์ของ ดร. ประเสริฐ ณ นคร” ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๑๖๖